

SLOVENSKI

vestnik

GLASILO SLOVENSKE KOROŠKE

LETNIK VII.

CELOVEC, SREDA, 16. JULIJ 1952

ŠTEV. 48 (508)

Kje so vzroki naše zaostalosti?

Zbornični svetnik Janko Ogris na občnem zboru Kmetijske zbornice

Minulo soboto je v Kuharjevem dvorcu v Celovcu zasedal tretji občni zbor Kmetijske zbornice za Koroško. V imenu prezidija je poročal prezident Gruber o delu zbornice, to je o delu prezidija, pododborov občnega zbora in o oddelkih za posamezna vprašanja kmetijstva. Iz njegovega poročila je bilo razvidno, da je zbornica v preteklem polletju vsled višjih zborničnih doklad razpolagala z večjimi finančnimi sredstvi kakor pa v prvem polletju 1951 in da je v obče posvečala večjo pozornost drobnim, a važnim ukrepom za dvig kmetijske proizvodnje na Koroškem. Tako so priznanja vredni ukrepi za pocenitev semenja v letošnji pomladi, ki pa na slovenskem ozemlju niso prišli do izraza, ker zadruge skoraj niso dobile originalnega semenskega krompirja in tudi drugih semenj veliko premalo. Potrošnja gnojil, ki je na Koroškem procentualno najnižja, se je pri fosforinih in kalijevih gnojilih dvignila za 32%, čemur pa je brez dvoma vzrok to, da so se kmetje zaradi podražitve že letos pomladi založili z gnojili tudi za jesen. Prezident Gruber je navedel tudi vrsto oblik pospeševanja, o katerih javnost ni bila prej obveščena in ki se — kakor izgleda — izvajajo le v krajih, ki so oseboju zbornice najbolj pri srcu. V sadjarstvu so to prispevki za trebljenje starega sadnega drevja, ko dajejo za vsako iztrebljeno drevo zastoj mlado drevesce, in ureditev vzornih nasadov, pri krompirju pa prispevke za zatiranje gnilobe krompirnice in še podobne druge akcije. Porazno je bilo poročilo o stanju mlekarstva. Proizvodnja mleka v deželi je padla povprečno za 22%, medtem ko se je število krav zmanjšalo le za 5%. Zelo začudilo je tudi poročilo, da zbornica dodeljuje prispevke za gradnjo skladišč kmetijskim zadrugam, ki so članice Deželne zveze koroških zadrug, medtem ko slovenske zadruge v takih primerih ne pozna in ne upošteva. Prav tako je nevezdržno, da ima gozdni oddelek sam zaposlenih 46 ljudi na račun zborničnih doklad. Vemo, da je na Koroškem gozd v večini last veleposestnikov in da je v enotni vrednosti gozd ocenjen veliko nižje kot obdelovalna zemlja in se od gozda zato plačujejo sorazmerno manjši prispevki. Pri tem številu zaposlenih na gozdnem oddelku je očitno, da obremenjujejo postavke proračuna, ki bi morale služiti živinoreji ali rastlinski proizvodnji.

Slovensko ozemlje je utrpelo največ škode, zato je potrebno tudi največje pomoči

Objektivno vzeto je tudi to poročilo pokazalo, da sta potreba po tovrstnem pospeševanju kmetijstva v naših krajih in skrb zbornice prav za te kraje še zelo daleč narazen.

Vsled tega je v okviru razprave k zadnji ureditvi agrarnih cen zbornični svetnik Janko Ogris zahteval od zbornice odločnejših ukrepov in enako skrb za naša kmečka gospodarstva. V svojem govoru je med drugim dejal:

Ureditev agrarnih cen, o katerih smo slišali poročilo in o katere vzrokih in posledicah razpravljamo, bo že sama na sebi naložila koroškemu kmetijstvu v gospodarskem letu 1952/53 breme v višini okoli 10.780.000 šilingov. Kakšne posledice bo ureditev agrarnih cen, ki je stopila v veljavo, izzvala pri kmetih in po krajih Koroške, ki so v kmetijski proizvodnji zaostali, ni težko presoditi. Kmetijske obrate, katerih produkcijski pogoji in višina pridelkov v primerjavi s cenami pridelanega blaga in obratnih sredstev, kakor so to gnojila in krmila, odgovarjajo pogojem rentabilnosti,

bo ureditev novih cen brez dvoma manj prizadela, kakor one kmete in kraje, kjer stojijo hektarski donosi in molznost krav pod deželnim, ja celo pod zveznim povprečjem. Pri tem gre za naše gorske kmete, pri tem gre za celotno jezikovno mešano ozemlje Koroške, za kmete, katerih materni jezik je slovenščina. Kmetijska statistika kakor tudi praksa nas pri primerjanju donosov kmetijstva pripeljeta vedno znova do zaključka, da so kmetijski pridelki in z njimi seveda tudi dohodek in položaj kmetov jezikovno mešanega ozemlja pod deželnim povprečjem. Poleg vsega tega so pridelovalni pogoji po legi in zemlji na slovenskem ozemlju slabši kot v drugih delih dežele. Hektarski donosi so pri nas zato — povprečno vzeto — za 8 q pod deželnim povprečjem. Enako pod povprečjem dežele je na jezikovno mešanem ozemlju molznost krav, ki jo ne moremo navesti višje kakor s 1300—1400 l mleka na kravo in leto.

Kje so vzroki te zaostalosti, spoštovana zbornica?

Vzroki so — da na kratko povem — v desetletnem zapostavljanju jezikovno mešanega ozemlja v strokovnem šolanju, pospeševanju gospodarstva v tekočem posvetovanju, kakor tudi v dodeljevanju javnih podpor v zadnjih, za nekatere zelo mastnih letih. Na tem zapostavljanju so v veliki meri sokrivi kmetijske ustanove, ki so imele v rokah delo in skrb naše sedanje zbornice.

Kmetje jezikovno mešanega ozemlja bomo vsled ureditve agrarnih cen procentualno utrpeli večjo škodo, kakor kmetje v deželnem povprečju, da ne vzamem v primerjavo takozvane najboljše urejene, najbolj premožne in najbolj pospeševane kmetijske obrate.

Sedanje cene za gnojila in krmila v resnici ne dajejo našim kmetom pobude za njihovo uporabo. Manjkajo nam potrebni denar in (Nadaljevanje na 2. strani)

Eisenhower je bil močnejši od Tafta

Ko je pretekli petek zvečer svet zvedel za imenovanje generala Eisenhowerja za republikanskega kandidata na mesto predsednika Združenih držav Amerike, so se veljavni politični krogi v zapadnih prestolicah vsekakor globoko oddahnili, kakor da je šla mimo velika, preteča nevarnost. Ostro trenje med Taftom in Eisenhowerjem je pač trajalo do zadnjega trenutka še na republikanskem kongresu v Chikagu in lahko rečemo, da je pred vsem za one delegate kongresa, ki so bili tam za druge in tretje aspirante na republikansko kandidaturu in za tiste, ki se skoraj do začetka kandidatskih volitev še niso bili odločili, končno odločilen le pomislek, da verjetno republikanska stranka s Taftom kot predsedniškim kandidatom še nekaj let ne bi imela mnogih izgledov priti na ameriško krmilo.

Razvoj dogodkov ob izvolitvi republikanskega kandidata je pač bil, če se lahko tako izrazimo, tipično „amerikanski“. Pri prvem glasovanju je nato, ko se je že zadnje dni kongresa več ali manj prikazovala Eisenhowerjeva premoč napram Taftu, bivši general beležil zase 595 glasov, torej samo za 9 glasov manj od potrebne absolutne večine, ki bi bila 604. Taft je dobil samo 500 glasov, medtem ko so bili „uspehi“ ostalih kandidatov na kandidaturu za njih same skorajda brezpomembni. Pomen teh glasov pa je ogromno narasel, ko so najprej volilci Stassena in še nekateri drugi izjavili, naj tudi njihovi glasovi veljajo za Eisenhowerja. General je tako brez nadaljnje-

ga glasovanja, samo s temi izjavami združil na svoje ime 14 glasov preko potrebne absolutne večine in na osnovi tega rezultata bil imenovan za republikanskega kandidata. Zdaj pa se je pokazala ameriška mentaliteta delegatov vseh vrst, vključno precejšnjega števila Taftovih: pravcato dezertirali so na Eisenhowerjevo stran. Tako je končno nastalo razmerje 845 proti 280 glasovom v generalovo korist, medtem ko je od ostalih glasov od skupnih 1206 odpadlo 77 na Warrena in 4 na Mac Arthurja.

Nekako kot koncesija Taftovim pristašem in za pomiritev v republikanskem taboru je na posled bil imenovan za kandidata na mesto prezidentovega namestnika senator Nixon, znan predstavnik Taftovega konzervativnega krila v ameriškem senatu. Taft sam pa je podal izjavo, da bo Eisenhowerjevo volilno kampanjo lojalno podpiral.

Prihodnji ponedeljek, 21. t. m. se bo sestal kongres demokratov, ki bo imel brez dvoma lažje delo pri izbiri svojega kandidata, saj že pozna nasprotnika. Potem se bo začela šele prava volilna borba med velikima ameriškima strankama in ameriško ljudstvo bo 4. novembra odločalo o vprašanju, ali naj ostanejo še nadalje demokrati na vladnih položajih ali naj v bodoče republikanci primejo za državno krmilo. Po gotovih volilnih formalitetah in predpisih pa bo 20. januarja prihodnjega leta novi ameriški prezident prevzel svoje dolžnosti.

Kominformovska kultura v Trstu

Pred poldrugim tednom je ponoči neki član kominformovskega kulturnega krožka „Rinaldi“ razbil stekla na vratih, ki vodijo v uredništvo „Primorskega dnevnika“, vlomil vrata in povzročil razdejanje tudi v notranjosti uredništva.

Podobni napadi na uredništvo „Primorskega dnevnika“ se že dalje časa ponavljajo, ker imajo v isti stavbi kominformovci sedež omenjenega svojega kulturnega krožka, ki pa s kulturo nima nič več skupnega. Vsa kominformovska kultura tega krožka je namreč v pijančevanju in plesanju raznih neokusnih plesov. Po takih „kulturnih“ prireditvah, ki so vsako soboto in nedeljo, nato kominformovska mladina razgraja po stavbi, napada urednike „Primorskega dnevnika“ ter na vse mogoče načine moti delo v uredništvih demokratičnih časnikov v stavbi Založništva tržaškega tiska.

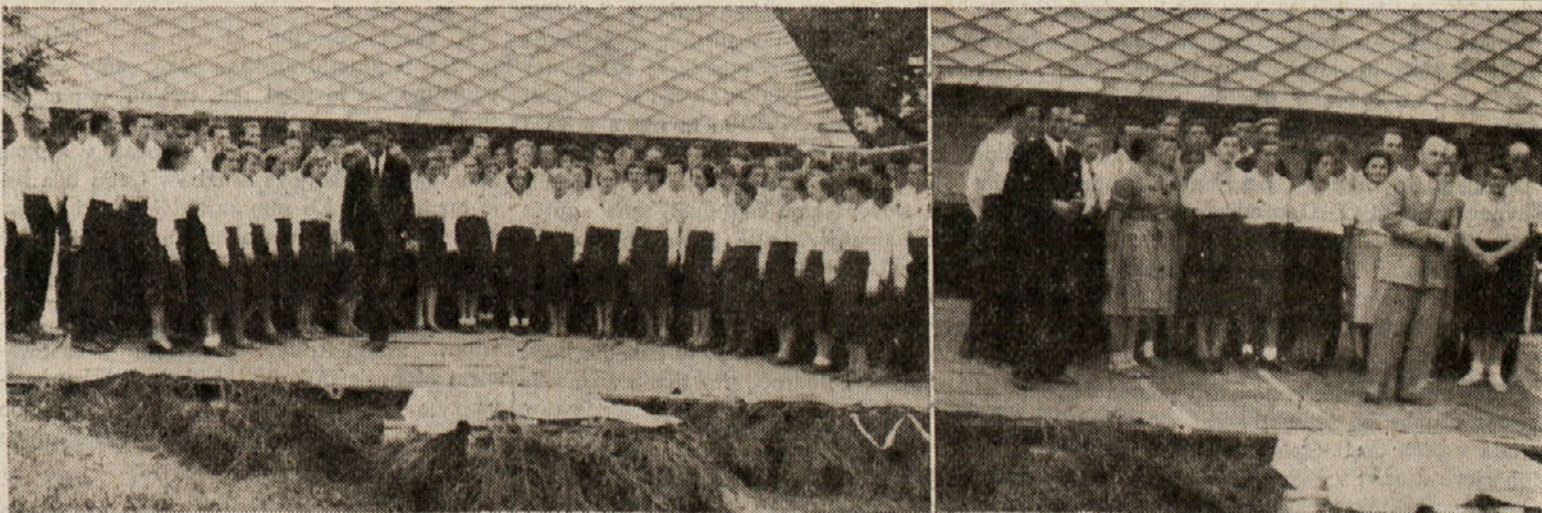
Letalska ofenziva na Koreji

Še ni dolgo od tega, odkar smo poročali o dotedanjem najhujšem letalskem napadu na Koreji, s katerim so zavezniške sile uničile skoraj vse velike elektrarne ob reki Jalu na korejsko-mandžurski meji. Sedaj pa časopisi pišejo o še večjih, še hujših letalskih napadih na industrijska mesta v severni Koreji.

Glavno mesto severne Koreje Fjenjang je popolnoma porušeno. Tekom 24 ur je doživelo nič manj kot 1200 napadov. Porušeni sta tudi industrijski mesti Hamhuna in Kjomipo. Baje je bilo prebivalstvo teh mest že dalj časa prej opozorjeno na predstojee napade, tako vsaj izjavljajo v zavezniškem glavnem stanu letalstva na Daljnem vzhodu.

Po izjavi šefa generalnega štaba ameriških sil, ki jo je podal na neki tiskovni konferenci v Seulu, bo vojno letalstvo zavezniških sil na Koreji nadaljevalo s svojimi težkimi napadi proti severnokorejsko-kitajski vojni mašineriji, dokler nasprotnik ne bo pripravljen pristati na premirje. Napade na vojaške postojanke v Mandžuriji pa bi začeli samo, če bi to postalo nujno potrebno; v tem slučaju pa bodo na vsak način prej vprašali za mnenje tudi ostale države, katerih vojaške sile sodelujejo v korejski vojni.

Washington. — Predsednik ZDA Truman je podpisal zakon o vojaških kreditih, ki določa znesek več kot 46 milijard dolarjev za izpopolnitev ameriških oboroženih sil. Ti krediti so za 9% nižji od zneska, ki ga je predsednik Truman svojčas zahteval od kongresa. Za potrebe letalstva je odobren kredit več kot 21 milijard dolarjev, mornarica bo dobila kredit 13 milijard dolarjev, za kopenske sile pa bodo porabili več kot 12 milijard dolarjev.

Akademski pevski zbor poje v Kotmari vasi — Predsednik SPZ dr. Franzi Zwitter govori zbranim poslušalcem

Fašizem dviga glavo, a ljudstvo mu jo seka

Zadnje dni junija je glavno mesto Belgije doživelo fašistično demonstracijo. To je bil prvi javen fašistični nastop, odkar so s porazom nacistične Nemčije izginili s površja reksiisti in druge belgijske pronacistične organizacije. Sedaj pa so se znova prijavili, v črnih hlačah in črnih srajcah, kot nekeke slike ali bolj rečeno karikature zloglasne SS, s fašističnim pozdravom in nacističnim „Heil“-kričanjem. Demonstrirali so za generalno amnestijo vseh belgijskih gestapovcev, pobijalcev Židov in denunciantov v službi sovražnika.

Zanimiva pa je bila predvsem spontana reakcija bruseljskega ljudstva na to provokacijo. Na tisoče Bruseljčanov je stopilo v akcijo, ko so s fašisti primarširali na glavni trg mesta. Ogorčeno ljudstvo je belgijske naciste dobesedno vrglo s trga v stranske ulice. Niti bikovke niti noži se niso mogli upreti elanu Bruseljčanov in tudi policija se je precej utrudila preden je Hitlerjeve zapoznjence vsaj kolikor toliko spravila na varno.

Nacisti, ki jih je množica nagnala v beg, pa so se skušali pozneje maščevati. Iz svojega „glavnega stana“, neke pivnice, so začeli obmetavati s steklenicami policijo in množico. Vendar četrto ure pozneje ni bilo na lokalu niti eno okno celo, vrata demolirana, pivnica sama pa je bila v naskoku zavzeta. Nacistični junaki so zbežali, bojišče pa je končno uspela zaseda policija.

Prva poveljna fašistična demonstracija v Bruslju je pokazala, da belgijsko ljudstvo na ulicah svojih mest nima prostora za Hitlerjeve potomce.

Poročilo o tem dogodku, ki ga je pred nekaj dnevi priobčil nemški socialdemokratski tisk, je še v toliko bolj interesantno, ker poznamo amnestijske želje in demonstracije tudi iz drugih držav in ne nazadnje pri nas v Avstriji, kjer so VdU in gotovi krogi OeVP-javneti zagovorniki pomilostitve nacističnih elementov. Spomnimo se samo nedavne debate v avstrijskem parlamentu, ko je šlo za amnestijo tako zvanih „obremenjenih“ in so VdU-jevci terjali amnestijo tudi za očitne nacistične zločince.

Jugoslavija dviga in obnavlja potopljene ladje

Blizu otoka Zlarina pri Šibeniku je 2. aprila 1941 zavozila na mino in se potopila luksuzna ladja „Karadjordje“. Zdaj jo je začelo 15 potapljačev dvigati. Računajo, da jo bodo dvignili do konca poletja, potem pa jo pripeljejo v splitsko ladjedelnico, kjer jo bodo obnovili. Bivša ladja „Prestolonaslednik Petar“, ki se je potopila istega dne kakor „Karadjordje“ tudi pri Zlarinu, so dvignili iz morja pred dvema letoma in zdaj je že povsem obnovljena. V kratkem začne pod imenom „Partizanka“ znova voziti.

Beograd. — 10. julija je odpotovala iz Beograda v Kanado jugoslovanska delegacija Rdečega križa na 18. mednarodno konferenco te organizacije, ki bo od 23. julija do 8. avgusta.

Kje so vzroki naše zaostalosti?

(Nadaljevanje s 1. strani)

najosnovnejše strokovno znanje za času odgovarjačoe kmetovanje in gospodarjenje z gnojem.

Če delamo torej iz ureditve agrarnih cen zaključke in če hočemo zastopati koristi vseh kmetov — kar smo tudi dolžni — potem predlagam, da sklenemo:

1. Ker je veljavna ureditev agrarnih cen na splošno v škodo alpskega kmetijstva in ker zastale kraje, med njimi prav posebno slovensko ozemlje, še posebej težko prizadene, poziva Kmetijska zbornica za Koroško konferenco prezidentov in kmetijskega ministra, da se za gorske kmete in one okraje, ki v deželi, katerih kmetijska proizvodnja je pod deželnim povprečjem, doseže za gospodarsko leto 1952/53 dodelitev pocenjenih gnojil in krmil. Z izvedbo te akcije naj se poverijo okrajne kmečke zbornice in krajevni kmečki odbori.

2. Kmetijska zbornica predlaga finančni upravi, da nujno razglasi popust dohodninskega in prometnega davka za leto 1952 vsem onim kmetom, ki bodo sami od sebe dokazali, da je njihov pridelek žita in sena padel za več kot 40%.

3. Kmetijski zbornici se da navodilo, da z vsemi razpoložljivimi sredstvi in z vključitvijo vseh kmečkih organizacij samopomoči na jezi-

kovno mešanem ozemlju pospešuje dvig kmetijske proizvodnje, predvsem potom preiskav zemlje z navrhnim sestavom gnojilnih načrtov. kakor tudi z vpeljavo poskusov racionalnega krmljenja, prav posebno pa potom prirejanja in pospeševanja tečajev in strokovnih predavanj v jeziku, ki ga bodo želeli posamezni funkcionarji okrajnih kmečkih zbornic in krajevnih kmečkih odborov.

Tozadevni pismeni predlog zborničnih svetnikov slovenske volilne skupnosti KGZ Ogrisa in Dupleznika bo obravnaval glavni odbor. Bil pa je to edini predlog v zvezi z vprašanji okoli novih agrarnih cen. Nobeden od ostalih zborničnih svetnikov ni čutil potrebe, da bi zaradi posebnega položaja po naših krajih in tudi drugod zahteval in stavljal predloge, ki bi vsaj deloma izenačili neenakost, ki se je z zadnjo ureditvijo še povečala.

Razprava o tem vprašanju je bila sama na sebi izredno burna in polna strankarskih obrekovanj in očitanj. Posebno se je izkazal prezident Gruber. Kot predsedujoči bi moral biti po svoji zaprisegi objektivni, nastopal pa je kot izrazit zagovornik OeVP-jevske agrarnopolitične linije, ki je, kakor vidimo na posledicah neomejenega gospodstva OeVP v Kmetijskem ministrstvu in v prejšnji Kmetijski zbornici, popolnoma zgrešena in v škodo kmetov, ki sami obdelujejo svojo zemljo.

Nadaljnje zavlačevanje je njihov edini odgovor

Kadar gre pri nas za ureditev stvari, ki naj bi pomenile prispevek oblasti k enakopravnosti koroških Slovencev, takrat merodajni činitelji odprejo vsa mogoča in nemogoča vrata, samo da bi se ureditvi te stvari izognili.

To svojo prakso so pokazali tudi na zadnjem zasedanju občnega zbora Kmetijske zbornice v soboto, 12. julija, ko je slovenska volilna skupnost KGZ predlagala, da bi občni zbor na tej seji sklenil predlog, ki ga je KGZ pismeno stavila že na zasedanju 18. marca 1952 in po katerem občni zbor predlaga koroški deželni vladi, da ugodni zahtevi Slovenske kmečke zveze po ustanovitvi kmetijske šole za fante s slovenskim jezikom.

Pismeni predlog je prezident Gruber sicer pustil prečitati, vendar ga ni pustil sprejeti za sklep, kljub temu, da je zbornični svetnik Janko Ogris še posebej podčrtal nujnost, da se to vprašanje končno enkrat vsaj v zbornici zadovoljivo reši v korist slovenskih kmetov in v dobro zboljšanje prehranbenega položaja v deželi. Gruber se je sklepu izognil s tem, da je odgovoril, da mora o predlogu še razpravljati glavni odbor.

Ker pa je bil prvi tozadevni predlog stavljen že skoraj pred tremi meseci in je glavni odbor imel med tem časom že štiri seje, bi o predlogu že lahko razpravljali in sklepali, če bi merodajni zanj imeli vsaj trohico tistega zanimanja, ki so ga imeli takrat, ko je šlo za prevzem jamstva za milijonski dolg mlekarne v

Volšperku. Ker vodijo omenjeno mlekarno ljudje iz najožjega OeVP-jevskega vodstva, je prišlo to vprašanje takoj na dnevni red seje glavnega odbora, ki so jo v ta namen sklicali telegrafičnim potom. O Volšperku so v glavnem odboru zbornice razpravljali na treh sejah, poslali več izvedencev v Volšperk, da so končno ugotovili, da je stvar „v redu“ in da se jamstvo brez nadaljnega lahko prevzame. Tam je šlo za koristi nekaj nad 700 kmetov, v primeru slovenske kmetijske šole pa gre za zahtevo 2092 kmetov in vseh slovenskih organizacij na Koroškem. V primeru volšperške mlekarne je glavni odbor pričel razpravljati o zagotovitvi jamstva po osebnem posredovanju, v primeru slovenske kmetijske šole pa ne zaostajujejo tisoči podpisov in enodušna zahteva vse slovenske javnosti, da bi se gospodje potrudili vsaj za čisto navadno intervencijo pri deželni vladi.

Podobno kakor v zvezi s slovensko kmetijsko šolo se godi zastopnikom KGZ tudi v vprašanju novelizacije zakona o kmetijski zbornici, ki naj zagotovi enakopravnost slovenskega jezika v poslovanju Kmetijske zbornice in ki naj z zajamčenjem virilnega glasu Zveze slov. združenj v obnem zboru popravi krivico, ki je bila napravljena ob sklenitvi zakona. Tudi vprašanje zborničnih svetnikov KGZ, kaj je s predlogom, ki je bil od občnega zbora že odobren, a deželni zbor o njem še vedno ni sklepali, je Gruber zavrnil, da spada v glavni odbor.

PO ŠIRNEM SVETU

London. — Britanska vlada je sporočila, da bo prenehala blokado šterlinških terjatev Iraka v znesku približno 23 milijonov funtov šterlingov. Britanski finančni minister Butler je podpisal v Londonu sporazum, po katerem naj bi britansko-iraški finančni odnosi še nadalje sloneli na skupnem sodelovanju v šterlinskem področju.

Langollen. — Skupina članov kulturnoprosvetnih društev LR Srbije je dosegla prvo mesto in mednarodno nagrado na tradicionalnem festivalu narodnih pesmi in plesov, ki je vsako leto v Langollenu (Severni Wales Anglija).

Praga. — Časopis „Rude Pravo“ je objavil, da se bo neka praška tovarna, ki je doslej nosila ime velikega znanstvenika Nikole Tesle, sedaj imenovala „Moskva“. Ob preimenovanju je to tovarno obiskal minister za težko industrijo Klement, ki je izjavil, da pomeni novo ime „visoko nagrado, ker živi v Moskvi veliki Stalin“.

Ljubljana. — Iz slovenske prestolice je odpotovala delegacija danskih prijateljev Jugoslavije, članov društva „Danska—Jugoslavija“. Danski gostje so preživeli v Jugoslaviji 16 dni in v tem času prepotovali skoraj vso državo, obiskali številna mesta, tovarne, gradbišča ter si ogledali še razne druge zanimivosti.

Rim. — Romunske oblasti so izgnale 20 Italijanov, ki so dolgo let živeli in delali v Romuniji kot delavci, uslužbenci in obrtniki. Izjavili so, da se v Bukarešti vztrajno širijo vesti, da sta Vasile Luka in Ana Pauker že odpeljana v Sovjetsko zvezo.

„Miroljubna“ oborožitev v Vzhodni Nemčiji

Na partijski konferenci kominformistične „Enotne socialistične stranke Nemčije“ v vzhodni coni je predsednik Nemške demokratske republike Viljem Pieck napovedal ustanovitev močne vzhodnonemške „ljudske armade“, ki bo opremljena z vsem najmodnejšim orožjem za pehotne čete, za mornarico in za vojno letalstvo. Prav tako se je izjavil (po vzgledu svojih nacističnih prednikov) za obširno predvojaško vzgojo nemške mladine, ki se mora spoznati tudi pri modernih vrstah orožja še preden pride v vojaško službo. S tem pa ni rečeno, je zatrjeval Pieck, da želi Vzhodna Nemčija iti proti komur koli v boj. Zastava miru bo kljub temu še naprej zastava Enotne socialistične stranke in skupno z ostalimi državami vzhodnega bloka se bo Vzhodna Nemčija trudila, da pomaga človeštvo varovati pred tretjo svetovno vojno. (To so prav slične besede, ki jih izgovarjajo čestokrat tudi na zapadu, ki jim pa prav Vzhod nikdar noče verjeti, češ da se oborožitev in miroljubne težnje med seboj ne dajo vzkladiti — verjetno samo na zapadu ne, na vzhodu pa!)

Slovenski duhovniki so proslavili 100-letnico Mohorjeve družbe

Na pobudo Pokrajinskega odbora Cirilmetodijskega društva slovenskih duhovnikov za Dolenjsko so se zbrali v prvih dneh tega meseca v samostanu Pleterje člani CMD dolenjskih okrajev k slovesni proslavi 100-letnice delovanja Mohorjeve družbe. Proslave se je udeležil tudi starosta slovenskih pisateljev Fran S. Finžgar, nadalje pisatelj Etbin Kristan, pisatelj Miško Kranjec, ljudski poslanec Anton Bajt, dekan teološke fakultete v Ljubljani dr. Stanko Canjkar, zastopniki Glavnega odbora CMD, predsednik verske komisije pri Predsedstvu vlade LRS Jože Lampret, zastopnik Okrajnega odbora OF Novo mesto ter večje število članov in nečlanov CMD iz dolenjskih okrajev in drugih predelov Slovenije.

Črnomeljski župnik je poudaril pomen Mohorjeve družbe za prosvetljenost slovenskega naroda v preteklosti. Opisal je kulturni pomen Mohorjeve družbe v času, ko je budila nacionalno zavest širokega kroga svojih bralcev in razširjala ljubezen do slovenske knjige. O zgodovini Mohorjeve družbe je govoril pisatelj F. S. Finžgar, ki je te dni po 30-letnem vsestranskem in za razvoj Mohorjeve družbe

zgodovinsko pomembnem delovanju tudi odložil svoje dolžnosti v družbi. V daljšem poročilu je zajel obdobje pred ustanovitvijo družbe, boj z oblastmi za dovoljenje te ljudske založbe v črnozlotem režimu tedanje Avstrije, prve težavne začetke, rast in dvig do lastnega doma v Celovcu, beg v prevaljske barake ter vandalstvo Nemcev leta 1941, ko so v Celju obsodili Mohorjevo družbo in njeno bogato zalogo knjig na propast. Nad 20 milijonov knjig je dala Mohorjeva družba v preteklih 100 letih slovenskemu narodu. Njena neprečlenljiva zasluga je, da se je naš podeželski človek naučil brati, da je vzljubil dobro in lepo knjigo ter se ob njej izobraževal. 910 avtorjev je sodelovalo v preteklih 100 letih pri izdajah Mohorjeve družbe, ki je izdajala knjige iz skoraj vseh področij praktičnih znanosti, leposlovja itd.

Novi tajnik Mohorjeve družbe dr. Stanko Canjkar je nato nakazal nove naloge, pred katerimi stoji družba danes. Končno pa je še pisatelj Etbin Kristan v kratkem nagovoru poudaril svoje izredno presenečenje, ki ga ugotavlja povsod na kulturnem področju življenja v osvobojeni domovini. Nemalo zaslug za

ogromen dvig in zanimanje za slovensko knjigo pa je treba za preteklih 100 let pripisati pionirjem Mohorjeve družbe. „V svobodni Jugoslaviji, v kateri je duh svoboden, delo svobodno in vest svobodna,“ je dejal Etbin Kristan, „želim Mohorjevi družbi ob njenih novih nalogah čim več uspehov!“

K temu poročilu, ki smo ga v izvlečkih povzeli iz jugoslovanskega tiska, samo še pripomnimo, da je pred pol tretjim letom gospoda, ki se danes šopiri prav v Mohorjevi hiši v Celovcu, vedela poročati v svojem listu, da je Mohorjeva družba v Celju bila ba je razpuščena. Ko smo že tedaj resnici na ljubo v „Slovenskem vestniku“ zavračali to Tednikovo poročanje in celo priobčili tozadevno pismo odbora Mohorjeve družbe, so kljub temu še trdovratno skušali dokazovati „pravičnost“ svojih trditvev predvsem z naštevanjem Mohorjevih knjig, ki jih je Celjska družba baje kot zadnje izdala „za leto 1949, ne pa za leto 1950,“ za katero smo te iste knjige na Koroškem dobili.

Medtem pa tudi Tednikarjem ni moglo ostati prikrto, da je Celjska Mohorjeva družba, o kateri so že leta 1949 pisali, da je baje razpuščena, izdala svoj koledar in ostali knjižni dar tudi vsako naslednje leto. Samo za pri-

mer navajamo knjižni dar za letošnje leto, ki sestoji poleg pestrega koledarja iz ponatisa Sketove „Miklove Zale“, Meškotove zbirke mladinskih povesti „Mladim srcem“ in prirodoznanstvene knjižice „Iz življenja rastlin“.

Razen gornjega poročila o proslavi stoletnice Mohorjeve družbe v zvezi z našo pripombo osvetljuje običajno resnicoljubnost Tednikovega poročanja tudi dejstvo, da se je te proslave med drugimi udeležil kot novi tajnik družbe duhovnik dr. Stanko Canjkar, dekan teološke fakultete v Ljubljani, ki je po nedavnem Tednikovem pisanju baje tudi že razpuščen.

Končno naj omenimo še to, da je pred nekaj dnevi poročal radio Ljubljana o neki skupni izjavi mariborskega, ljubljanskega in goriškega škofa, ki postavlja na laž vse trditve, češ, da obstoja Cirilmetodijsko društvo slovenskih duhovnikov (ki je priredilo proslavo stoletnice Mohorjeve družbe) brez dovoljenja škofijstva ter da so njegovi člani in odborniki izobčeni iz katoliške cerkve. Kakor se bo še marsikdo spomnil, je tudi te trditve postavljala „Njihov tednik-Kronika“. Morda Tednikarjem ne bi škodovalo, ko bi si zapisali za ušesa vsa tukaj navedena dejstva, ki glasno govore proti njihovi resnicoljubnosti v poročanju o stvareh, ki se tako ali drugače tičejo nove Jugoslavije.

KOLENDAR

Sreda, 16. julij: Dev. Mar. Karm.
Četrtek, 17. julij: Aleš, spoz.
Petek, 18. julij: Miroslav, muč.

SPOMINSKI DNEVI

16. 7. 1945 — Prvi polzkus z atomsko bombo v Ameriki.
17. 7. 1936 — Začetek borbe španskega naroda za svojo neodvisnost proti italijansko-nemški fašistični intervenciji in proti Francu.
18. 7. 1870 — Začetek francosko-pruske vojne.

AKADEMSKI PEVSKI ZBOR V POREČAH
OB VRBSKEM JEZERU

Pred povsem drugačno publiko kot jo je ljubljanski Akademski pevski zbor bil vajen s svojih zadnjih koncertov po naših vaseh, je v ponedeljek zvečer nastopil z izbranim programom v Porečah ob Vrbskem jezeru. Romantični okvir koncerta, ki ga je predstavljala v temo zatopljenca Werzerjeva obala ob jezeru, je vtis, ki ga je koncert napravil na poslušalce, na svoj način še poglobil.

Nekako razočaralo je, da so prireditelji mislili samo na tuje goste, ki se trenutno nahajajo na oddihu ob jezeru, ne pa tudi na preprosto prebivalstvo kraja. Koncert namreč prav nič ni bil razglašen, zato je bilo videti med poslušalci le tiste, ki vsak večer prihajajo v obalni kasino, ki si vsled svojih denarnic to tudi lahko dovolijo. Zelo malo pa je bilo samih Porečanov in tudi ti so postajali le bolj ozadju, ker si niso mogli privoščiti, da bi se vsedli za kako pogrnjeno mizo in uživali izborna podane pesmi iz bližine. Tudi v čolnih na jezeru so se nekateri skušali izogniti zgolj za gospodo pripravljenim prostorom, da bi lahko brez prevelikih stroškov prišli čim bližje in uživali enkratno priložnost, da slišijo umetnine jugoslovanskih narodnih melodij.

Politične žrtve bodo dobile odškodnino

Kakor poroča APA, je parlamentarni odbor za socialno skrbstvo na svoji zadnji seji obravnaval in sklenil sedmo novelo k zakonu o oskrbi žrtev fašizma. Na osnovi te novele bo vsak posestnik uradnega potrdila po § 4 ali izkaznice za žrtve za zapor, ki ga je utrpel bodisi s strani zelenega ali rjavega fašizma iz političnih, rasnih, verskih ali narodnih vzrokov, torej v času od 6. marca 1933 do 9. maja 1945, lahko dobil enkratno odškodnino za popravilo gospodarske škode, ki je zaradi tega zapora nastala ali še traja.

Vsaka žrtev fašizma ima pravico dobiti za vsak koledarski mesec, ki ga je preživela v zaporu, vsoto v višini 70 odstotkov trenutne življenjske rente za žrtve. Zaostali za žrtvami pa imajo pravico na polovico te vsote. Če je več zaostalih za eno žrtvijo, ima vsak pravico na enaki del. (Ker danes znaša življenjska renta za žrtve 616 šil., pride torej na vsak mesec zapora 431 šil. odškodnine.)

Od velike pevske prireditve leta 1932 sem, ki jo stari prosvetaši vsi imajo v živem spominu, Kotmari ves ni doživela take kulturne manifestacije kot zadnje nedelje. Če so pred dvajsetimi leti nestrpneži še motili slovensko prireditev z metenjem gnilih jajc, je tokrat slovenska pesem privabila tudi ljudi iz drugega tabora, ki so prav tako z navdušenjem prisluškovali prekrasnim melodijam nastopajočih zborov.

Po pozdravnem govoru predsednika domačega SPD „Gorjanci“ tov. Gvažarja, ki je s posebnim veseljem pozdravil med številnimi udeleženci slučajno na Koroškem se nahajajočega prosvetnega ministra LR Slovenije tov. Borisa Zihlerja z gospo soprogo, šefa urada za zvezo FLRJ v Celovcu tov. legacijskega svetnika Vošnjaka z ženo in vse ostale člane urada ze zvezo; njegova dobrodošlica pa je veljala še prav posebno dragim gostom — pevcem Akademskega pevskega zbora iz Ljubljane ter pevskim zborom iz Radiš, Hodiš in Bilčovsa, ki so z domačim pevskim zborom sodelovali na prireditvi.

Po pozdravnih besedah tov. Gvažarja je kratko spregovoril predsednik Slovenske prosvetne zveze tov. dr. Franci Zwitter, ki je pozdravil skupen koncert Akademskega pevskega zbora iz Ljubljane in naših domačih pevskih zborov kot mogočno manifestacijo kulturne enotnosti vsega slovenskega naroda, pesem pa kot odraz naše močne kulturne enotnosti vsega slovenskega naroda, pesem pa kot odraz naše močne kulturne tvornosti. In če je pesem odraz kulturne tvornosti naroda, potem koroški Slovenci nismo zadnji temveč se lahko kosamo z ostalimi Slovenci, kajti naša koroška narodna pesem sodi med najlepše slovenske narodne. Če pa smo v času, ko še ni bilo šole, znali ustvarjati tako krasno pe-

sem, potem mora biti nek vzrok, zakaj Slovenska Koroška, zibeljka slovenske kulture, danes v slovenski kulturni dejavnosti nič ne pomeni več. Vzrok temu je — tako je dejal govornik — nedomača, tuja šola. V nadaljnjem izvajanju je prikazal današnjo našo šolsko problematiko in nedvoumno postavil šolske zahteve našega ljudstva, ki so ohranitev sedanje šolske uredbe in njeno izvajanje, predvsem pa ustanovitev slovenske srednje šole za vzgojo lastne inteligence in lastnih s slovenskim ljudstvom in s slovensko kulturo povezanih učiteljev. Obsodil je današnjo nebrzdano gonjo proti dvojezičnemu šolstvu, ožigosal način izvedbe ljudskega štetja ter končno zahteval enakopravnost našega jezika.

Ko je govoril še o naši junaški partizanski pesmi iz najnovejše dobe, je poudaril, da je prav ta pesem dokaz čiste naše osvobodilne borbe, ki je šla „za svobodo za kruh“ in da zaradi tega odločno protestiramo proti blatenju te naše herojske borbe, kakor to dela del avstrijskega tiska s prozornim namenom, da bi kalil razvoj dobrososedskih odnosov in končno pomiritev v deželi. Mi smo v duhu prijateljskega sodelovanja pripravljeni pomagati pri rešitvi našega vprašanja, zavedajoč se svojega plemenitega poslanstva, da kot manjšina tvorimo most med narodom-sosedom in združujemo, ne pa razdvajamo.

Po govoru predsednika SPZ se je začel drugi del prireditve, ko so domači pevci SPD „Gorjanci“ pod vodstvom Lojzeta Hribarja s pesmijo „Kaj doni“ otvorili pevski spored. Za Kotmirčani je stopil pred številne poslušalce Šimen Wrulich s svojimi Radišani, ki so — navdušeno pozdravljani — zapeli o „nedeljskih grihih“ in o tistem, ki se je rajt v ženiti. Tudi pevci SPD „Bilka“ iz Bilčovsa so pod vodstvom pevovodje Folteja Kapusa pokazali svoje znanje, ko so zapeli pesmi „Eno devo le bom ljubil“ in „Mi je krajčič posvava“. Kot zadnji izmed gorjanskih pevcev pa so nastopili pevci SPD „Zvezda“ s pevovodjo Foltijem Pavličem in želi posebno priznanje za pesem o Bebenavju.

Z navdušenjem so ploskali zbrani poslušalci, ko je na s slovenskimi narodnimi barvami okrašeni oder stopil Akademski pevski zbor iz Ljubljane s svojim dirigentom Radovanom Gobcem. Prešernova „Zdravljica“ je bila prva pesem in kot glasniki nerazdružljive povezanosti vseh Slovencev — v in izven meja matične države — so mladi pevci in pevke zapeli:

„Bog živi ves slovenski svet,
brate vse,
kar nas je
sinov sloveče matere!“

Vesele in resne, bolj in manj znane slovenske narodne in umetne pesmi so bile na sporedu in vsaka je izzvala pri občinstvu val odobravanja, ki se je prav posebno stopnjeval pri pesmi „Jutri gremo v napad“.

Ponovno so nastopili gorjanski pevci in sicer združeni zbori iz Kotmare vesi, Radiš, Bil-

čovsa in Hodiš pod vodstvom Radovana Gobca. Najprej smo jih spremljali v Rute „tam čier je mrz“, ob koncu pa so zapeli pesem „Triglav“. In še enkrat je stopil Radovan Gobec pred pevce, tokrat pred vseh pet zborov in iz skoraj dvesto grl je zadonela mehka melodija slovenske narodne pesmi.

Mala Čimžarjeva hčerkica je v imenu domačega SPD „Gorjanci“ izročila dirigentu Gobcu šopek krasnih nageljčkov in tako simbolično prikazala hvaležnost vseh navzočih, ki bi še in še hoteli poslušati izborno petje. S toplimi besedami se je predsednik SPZ zahvalil gostom in vsem zborom ter se hkrati v imenu koroških Slovencev poslovil od Akademskega pevskega zbora, ki se ta teden poslavlja od Koroške, kjer je preživel tri tedne na počitnicah v Sekiri ob Vrbskem jezeru.

Nihče se še ni hotel ločiti od dragih gostov, zato jih je vesela domača družabnost še dalje združevala z domačini. Vsem 400 ljudem, ki so od blizu in daleč prišli v Kotmari ves, bo ostala nedeljska prireditev v trajnem spominu.

NAŠI OTROCI SO ODPOTOVALI NA
MORJE

Minuli ponedeljek je bilo na obmejni postaji v Področici zelo živahno. 180 otrok, ki jih je Zveza slovenskih žena sprejela v prvo letošnjo skupino na letovanje v počitniških kolonijah v Jugoslaviji, se je zbralo iz najrazličnejših krajev Koroške v radostnem in nestrpnem pričakanju, da jih vlak popelje skozi karavanški predor proti Ljubljani, od tam pa dalje proti jugu do obale sinjega Jadranskega morja.

S to skupino je odpotovalo 80 otrok slovenskih staršev predvsem in Podjune, Gur in srednjega Roža ter 100 otrok z nemškim družinskim jezikom iz Celovca, Beljaka, Borovelj in nekaterih manjših krajev Koroške. Slovenski otroci bodo preživeli tri tedne svojih počitnic v svetovno znanem letoviškem mestu Opatiji, nemško govoreči otroci pa bodo prav toliko časa bivali v počitniškem domu v Pečinah pri Sušaku, kjer so bili lani na oddihu naši slovenski otroci.

Druga skupina, ki bo štela prav tako 80 slovenskih otrok, bo odpotovala 5. avgusta, ko se bo prva skupina vrnila. V drugo skupino bodo vključeni slovenski otroci iz občin beljaškega okraja in preostalih občin celovškega okraja.

Starše opozarjamo, da bomo tekoče priobčevali v našem listu poročila o prihodu naših otrok na morje, o njihovem življenju v počitniški koloniji ter o točnem času njihovega povratka.

Izdajatelj, lastnik in založnik lista: Dr. Franc Petek, Velikovec. Uredništvo in uprava: Celovec, Gasometergasse 10. Telefon 1624/4. Za vsebino odgovarja: Rado Janežič. Tiska: Kärntner Druck- und Verlagsgesellschaft m. b. H., Klagenfurt. — Dopisi naj se pošiljajo na naslov: Klagenfurt, 2, Postschließfach 17.

Beli mecesen

15

Sama sebe se je prestrašila, ko je izpregovorila strašno besede: „Morivec!“

Tisto jutro je Martin planil iz dremavice, v katero se je zazibal po prečuti noči. Čudne, pekoče oči so ga zbudile. Ko se je predramil, se je zaman oziral za njimi.

„Tako me ne bo imel rad nikoli in nikjer na svetu nihče, kot me je imela Liza,“ je dejal žalostno.

Popoldne je prišel Gržina k Smrekarjevim. Z Lizo sta ostala sama. Pogledala ga je in mu rekla. „Vzamem te. Rada pa sem imela samo onega, ti veš, koga.“

Na svatbi se je smejala in plesala. Ena izmed tet pa se je začudila. „Kaj ni čudno, tako mlado dekle, pa tako hripav glas.“

Drugo nedeljo, zadnjo v predpustu, je peljal Martinov brat Gražarjevo pred oltar.

Ko so sedeli za mizo, je imela mati objokane oči. Dvakrat je hotel vstati oče, da bi napil mladim, a vselej je sedel nazaj. O Trati bi bil rad govoril, pa ni mogel.

*

Katarina je vedela, da hodi Martin po prepovedanih potih. Z ljubečim srcem je slutila v njem nerazumljivo strast, da je bil skoraj vselej v smrtni nevarnosti, kadar je šel. Še več so ji razodevale redke besede, s katerimi

ji je pripovedoval o življenju v skalah. Dokler bo Martin dihal, mora biti prvi, kateremu je vsaka nevarnost igrača. Zato ne more živeti brez nje.

Sonce je že stalo visoko in sijalo dolgo. V skalah se je zganilo. Zamolklo bobnenje je prihajalo po dolini. Vode so naraščale. Katarina je prisluškovala z utripajočim srcem.

Ponoči je Martin odhajal ter se vračal včasih šele drugo noč. Oko se mu ni nikoli pomračilo. Le nekoč, ko je prišel v pozni uri utrujen, da je komaj govoril, je nosil žalost v očeh.

„Kaj ti je, Martin?“ ga je vprašala.

„Naš gozdar je strahopetec. V gore se ne upa, strelja iz zasede. Dva ležita pri studenčku tam spodaj,“ je šepetal.

„Kaj ni postave?“ je vzkipeala.

Trudno se je posmešnil: „To smo mi poršli. Brez nje živimo!“

V naslednji noči ga je prosila: „Martin, ne hodi!“

Rahlo ji je razklenil roke: „Nista še pokopana!“

Dva dni je hodila na skalo, odkoder se je vilo visoko gori v strmino, po kateri se je navadno spuščal h koči. Oči ga niso odkrile. Šele tretji večer so jo objele raskave dlani. Trenutno je obstal pred njo.

„Kako si prišel?“ se je začudila, „ves čas sem gledala.“

„Kaj ne, velike so skrivnosti skal,“ se je smejal.

V koči je izrekla davno željo: „Martin, vzemi me enkrat s seboj.“

Dolgo se je upiral, nato ji je obljubil. Zaspalo si je mela oči, ko jo je zbudil: „Pojdi, Katarina!“

„In puška?“

„Danes ne bom streljal, pokažem ti gore.“

Oprezno je prisluškoval pred kočo. Nato sta zavila v kreber. Tik za njim je hodila. Nad njima se je odprlo nebo, jutranje zvezde so sijale.

„Sneg se udara,“ je dejal, „počasi bova hodila.“ Povsod je ječalo. Zdaj in zdaj se je oglasil kamen, ki se je sprožil ter potegnil s seboj sneženo plast.

Položil je prst na usta. Napeto ga je gledala. „Pod steno prihajava.“ Dal ji je roko in je čutil, da je vsa vlažna.

Pod navpično steno sta stopala po golem pesku. Slabo se je razločila kri na tleh. Pogledal je in dejal: „Bodlajev je streljal.“ Pazila je na vsak korak, da bi ga ubogala. Nenadoma je obstal. „Tod v skoku. Nič ne po magal!“ Počakal je, da se je odpočila.

Gledal je v skale nad seboj, da se je sklanjal z životom proti njim. „Miruje.“

Večnost se ji je zdela tista pot skozi odprti žleb. Martin je pridrževal sapo.

„Zdaj sva varna!“ je dejal zopet glasno. „Tukaj me je zadnjič zajel plaz. Za stopinjo je šlo.“

V Kalcah ni bilo visokega snega. V jutranji

somrak je gledal stari mecesen. Pri njem sta počivala.

Katarina je odpirala oči. Krvavordeči ognji so goreli na vzhodu.

„Martin!“ je vzkliknila.

On je ležal poleg nje in se smehljaj. „Poglej mojega starega prijatelja.“

Lahna rdečica je drhtela na belem deblu. „Ali je to živo drevo?“ je vpraševala začudeno.

„Zame živo!“

Ko je pričelo vzhajati sonce, je zamižala. Skozi zaprte trepalnice je čutila svetlobo, v katero je gledal Martin.

„Jezus, razlilo se bo!“ je vzkliknila.

„Poglej, je že nad grebenom. Zdaj pa hitro!“

Spuščal jo je leže na trebuhu po skali nizdolu. Držal jo je z obema rokama.

„Stojiš?“

„Stojim, pa se bojim!“

„Nič se ne boj, v skalo glej!“ In že je bil pri njej. Nad globočino jo je vodil po stezi, zdelo se ji je, da stopata po zraku.

Na desni je bila v skali prostorna udolbina, odprta v prepad in na zgoraj. Tam notri se je zleknil Martin.

„Zdaj sva varna! Sod brez dna.“

Pogled je objemal velikane po vrsti. Zdelo se ji je, kakor bi vsi gledali v to udolbino.

„Tod sem že plezal. Vidiš, ta luknja je odprta. Skozi je treba, pa stojiš na vrhu. Kdor je ne najde, se ne vzdigne čez rob.“

Avstrijski otroci v Crikvenici

O letovanju avstrijskih otrok iz okolice Graza ponatiskujemo iz „Slovenskega poročevalca“ z dne 9. VII. t. l. naslednji članek:

Na podlagi zamenjave je prispela 1. julija čez mejo iz Avstrije v Maribor prva večja skupina 142 avstrijskih otrok iz okolice Graza. Ti so po večini otroci delavskih družin v starosti od 7 do 14 let. Na mariborski postaji so jih z rožami pričakali mariborski pionirji, ki so jim postregli tudi s sadjem. Ponoči so mali kolonisti nadaljevali potovanje z brzim vlakom na Reko, kamor so prispeli jutraj zarana. Kmalu po prihodu pa so se skupno s 300 našimi otroki prepeljali z malo ladjo obalne plovbe v Crikvenico.

Večinoma vsi avstrijski otroci so zdaj prvič na morju. Zato je bilo zanje novo vse, kar so videli ob prihodu na Jadran. Z nepopisnim navdušenjem so občudovali ladje, galebe, morje in vasi na primorski obali, nenasitni v svoji radovednosti in v vpraševanju in kljub dolgi poti neutrudni.

V Crikvenici so se nastanili v domu „Nikole Cara“, ki je ves skrit v zelenju in ima svojo lastno malo plažo. Z veliko nestrpnostjo so pričakovali prvi kopanje, ki so ga doživeli po kratkem počitku in izdatnem kosilu že takoj prvi dan. Ko so se mala, polnaga in od sonca še prav malo zagorela telesa zvrstila na obali, ni bilo vrišču, smeju in zabavi ne konca ne kraja. Najpogumnejši so plačali svojo vihravo neustrašnost s številnimi majhnimi nezgodicami, kakor so ostre in bodeče igle, morskih ježkov in podobne, da sta imela oba kolonisti zdravnika že takoj prve ure polne roke dela. Poguma pa malim navdušenim kopalcem to ni vzelo ter so bile take majhne težave in razočaranja kmalu pozabljene.

V letovišču avstrijskih otrok v Crikvenici teče zdaj življenje kakor v drugih jugoslovanskih otroških letoviščih, med kopanjem, plavanjem, igranjem, športom, večernim pripovedovanjem o dnevnih vtisih, med sprehodi in izleti ter podobnimi zabavami. Zraka in vročega južnega sonca

jim ne manjka. Zdaj se že pripravljajo na daljše izlete v Opatijo in Postojnsko jamo, morda bodo obiskali tudi prelepa Plitvička jezera, saj bi radi videli čim več naravnih pokrajinskih lepote naše domovine. Crikveniški ribiči pa so jih povabili celo s seboj na nočni lov, kar bo za male avstrijske goste še posebno veliko doživetje, ki se ga najbolj veselijo. Zdaj so že pozabljene solze domotožja prvih dni, saj dnevi sproščene otroškega veselja in radosti kar prehitro minevajo in bo čas odhoda domov napočil kar mimogrede. Kar pozabiti ne morejo pristrčno gostoljubnega sprejema, ki so jim ga v Mariboru pripravili tamkajšnji pionirji, tople skrbi Slovencev na ljubljanski

postaji, kjer so jim sredi noči postregli z osvežujočim toplim čajem ter vse pozornosti, ki jo zdaj ves čas uživajo. Priprave letovanja, ki so terjale izredno mnogo skrbi in ki jih je brezhibno izvedel Svet za prosveto in kulturo LRS, so mnogo pripomogle, da je bila otrokom vožnja do Crikvenice brez posebnih naporov in olajšana, saj jim razen z vlaka na ladjo ni bilo potrebno sicer nikjer druge prestopiti.

Malim avstrijskim prijateljem želimo, da bi se naučili čim več veselja in zabave, prijetne vročine južnega sonca, morja in vseh lepote, katerih je polna naša primorska obala za vse, ki prihajajo k nam v goste in na oddih.

Velika gospodarska prireditev v Kranju

V industrijskem središču Gorenjske — Kranju, se bo vršila v času od 1. do 12. avgusta velika gospodarska razstava, ki bo prikazovala dosežanje gospodarske uspehe v tem delu Slovenije.

Pokroviteljstvo nad razstavo sta prevzela predsednik Sveta za industrijo — minister vlade LRS tov. Leskošek Franc in predsednik OLO Kranj.

Na razstavi bodo zastopane vse gospodarske panoge, najmočnejše pa bodo udeležene industrija in obrt. Razstavljalo bo 130 podjetij in gospodarskih ustanov, ki bodo pokazala svoje najnovejše izdelke. Nadalje bodo prikazani rezultati dela kmetijskih zadrug in združenih podjetij, kakor tudi gozdarstva, turizma itd.

Vsekakor bo to pomembna prireditev, katere pomen pa ni seveda samo v tem, da se obiskovalci seznanijo z razvojem tamkajšnjega

gospodarstva, temveč tudi v poslovnem pogledu, ker bo vse blago na prodaj.

V času trajanja razstave se bodo vršile v Kranju tudi druge večje prireditve kot n. pr. koncerti, tekmovanje sindikalnih folklornih skupin, konjske dirke itd. Organizirani bodo izleti z avtobusi na Bled, Jezersko, v Bohinj, tako da bo obiskovalec razstave lahko ogledal tudi najlepše kraje na Gorenjskem, kar bo primerno posebno za posestnike razstave, ki bodo prišli iz drugih pokrajin države ali iz zamejstva. Za nastanitev teh obiskovalcev bo seveda preskrbljeno.

Sodeč po dosežanih pripravah bo ta razstava letos največja v Sloveniji in je vsled tega njen obisk toliko bolj zaželen, zlasti pa zato, ker v tem času ne le da bo mogoče spoznati gospodarske uspehe in napredek teh krajev, temveč tudi uspehe delovnih ljudi na drugih področjih družbene dejavnosti.

RADIO-PROGRAM

RADIO CELOVEC

Sreda, 16. julij:

6.10 Za kmetijstvo — 6.20 Jutranja glasba — 8.30 Pozdrav zate — 10.45 Iz ženskega sveta — 11.30 Pozdrav za mesto in deželo — 11.45 Za podeželsko ljudstvo — 13.45 Govori visokošolstvo — 14.00 Novosti iz Stajerske — 14.30 Poročila. Objave. Za podeželje — 15.30 Baletna glasba — 16.00 Koncertna ura — 17.10 Popoldanski koncert — 18.55 Avstrijska delavska oddaja — 20.15 Radijski oder.

Četrtek, 17. julij:

6.10 Za kmetijstvo — 7.15 Pestre melodije — 8.30 Pozdrav zate — 10.45 Artisti, živali, senzacije — 11.00 Veder dopoldne — 11.30 Pozdrav za mesto in deželo — 11.45 Za podeželsko ljudstvo — 14.30 Poročila. Objave — 14.40 Umetne pesmi (pojeta Sonja Drakler in Janez Lipušček) — 17.10 Popoldanski koncert — 18.45 Kmečka oddaja — 21.15 Kriminalna uganka.

Petek, 18. julij:

6.10 Za kmetijstvo — 8.30 Pozdrav zate — 10.30 Mali koncert — 10.45 Za podeželsko ljudstvo — 14.10 Kar si želite — 14.30 Poročila. Objave. Komentarji. Mogoče vas zanima — 15.45 Pogled v svet — 16.00 Pevska ura — 17.10 Popoldanski koncert — 18.40 Športna poročila — 18.45 Kmečka oddaja — 20.15 Operete — 21.00 Mali radijski oder.

RADIO LJUBLJANA

Sreda, 16. julij:

5.00 Pester glasbeni spored — 12.40 Zabavna glasba — 13.00 Po različnih plateh o raznih stvarih — 13.20 V pesmi in plesu med našimi narodi — 14.10 Lepe melodije — 15.10 Zabavna glasba — 15.30 Laha glasba — 18.40 Igrajo Veseli godeci — 19.00 Iz življenja enot JLA — 19.40 Zabavna glasba — 20.00 Mali koncert lahke glasbe — 21.30 Operni dueti.

Četrtek, 17. julij:

5.00 Pester glasbeni spored — 12.00 Poslušajte znane melodije — 12.40 Zabavna glasba — 13.15 Pester spored slovenske solistične in orkestralne glasbe — 14.00 Igra Zabavni orkester Radia Ljubljana — 15.10 Zabavna glasba — 19.00 Oddaja za žene — 19.40 Zabavna glasba — 20.00 Domače aktualnosti — 20.15 Slovenski zbori in solisti pojo slovenske narodne pesmi.

Petek, 18. julij:

5.00 Pester glasbeni spored — 6.10 Gospodinjski nasveti — 12.00 Domači napeti — 12.40 Zabavna glasba — 13.00 Za pionirje — 13.45 Pravljica glasba — 14.00 Iz jugoslovanskega kulturnega življenja — 14.40 Laha orkestralna glasba — 15.10 Zabavna glasba — 18.30 Igra Orkester Radia Ljubljana — 19.15 Dalmatinske narodne poje Zlatko Sliškočič, pri klavirju Bojan Adamič — 19.40 Zabavna glasba — 20.00 Tedenški zunanje-politični pregled — 21.00 Svet v satiri in humorju — 21.20 Moderna zabavna glasba.

MARIBORSKI TEDEN

V soboto 5. VII. se je začel v Mariboru prvič po vojni tradicionalni Mariborski teden, ki bo trajal do Dneva vstaje, 22. t. m. Pri slovesnem začetku so bili navzoči finančni minister LR Slovenije Zoran Polič, tajnica organizacije naprednih Slovencev ZDA in Velike Britanije Jožica Zakrajšek, kulturni in javni delavci iz severnovzhodne Slovenije. V okviru Mariborskega tedna je bila odprta velika razstava, na kateri sodeluje približno 140 podjetij težke in lahke industrije, obrti, trgovine, gostinstva in socialističnega kmetijstva, bo pa tudi več prireditev, s katerimi bodo manifestirali dejavnost kulturno-prosvetnih organizacij Maribora in njegove okolice.

NOVA ZLITINA

V Birminghamu so v laboratoriju za znanstvene raziskave tovarne niklja Mond Nickel Company odkrili novo zlitino niklja in kroma, ki je dobila ime „Nimonic 95“. Uporabljali jo bodo za rotorne lopatice plinskih turbin za letala. Odkar so se pojavila letala na reakcijski pogon, so v tem laboratoriju odkrili za rotorne lopatice že sedem novih zlitin. Štiri med njimi so zelo odporne proti visoki temperaturi. Nova zlitina je enako čvrsta kakor „Nimonic 90“, toda iz nje izdelane lopatice kljubujejo za polovico višji temperaturi.

Katarina je strmel.

„Poglej na ono snežišče!“

„Majhna drevesa kakor pike.“

„Ne,“ se je zasmejal, „tam so gori gamzi. V plazju stojijo, pa ne vedo.“

Takrat pa se je že pričelo, kakor je vedel Martin. Plazovi so se trgali. Izprva je trepetala. Za skalo, tam, kjer sta prej hodila, se je potresla zemlja. Visoko v zraku so zamolklo žvižgale skale.

„Skale se lomijo, pod nama se bo utrgalo.“

Martin je z veseljem poslušal glušče besenjenje. Zdelo se je, da se bodo zrušili velikani. Na Skuti se je utrgalo. Padalo je in se drevilo v globino. Nihče se ni mogel ustavljati. Drevesa, skale so ječale v smrtnem obupu, da je rjavelo do neba.

Zemlja se ni umirila.

Katarina je ležala omamljena poleg Martina. Ko ji je ponudil sira in kruha, ni mogla jesti.

„Kmalu se utrga tu spodaj pod nama, teden dni ga že gledam, kako se pripravlja.“

Ona se je krčevito prižela na skalo. Plašno je gledala krog sebe.

„Zdaj gre!“ je vzkliknil Martin in skočil pokonci.

Zamolklo golčanje je prihajalo. Nato je zkipelo in rastlo. V skalah je bobnelo. Zgledala je sproščeno skalo, pojočo v zraku. Kakor bi ne vedela, kam, tako se je pognala in zavriskala.

Vse je poskrilo trepetalo pred smrtjo. Martin pa je veselo zapel:

„Po gorah grmi in se bliska...“

Katarina se je z belimi prsti oklepala skale in strmel vani.

„Kaj se ti ne bojiš smrti?“

„Smrti? Nel! Saj ni to smrt, to je takol Gore se pripravljajo za spomlad.“

Dan se je že nagibal.

V zarjo so segale bele glave velikanov in se zavile v škrlatne plašče.

„Poglej!“ je dejal Martin Katarini, ki je pričela mirno dihati, ko se je zemlja umirila. „Oče Grintovec in mati Kočna sta pripeljala hčere na svatbo. Le pogled jih, kako srmežljivo povešajo oči. Najlepša med vsemi je Skuta. Očetovemu srcu najbližja.“

Zaukal je, in odmev se je podeseteril.

„Aha, od Konja prihaja. Na vratu mu sedi ženin. Dan za dnem jo gleda, to lepo Skuto, pa ne more do nje. Kakšen skok bi bil, če bi se utrgal in se zagnal tja gori.“

Strme ga je poslušala.

„Veš, tam zadaj ima nezakonsko hčer, Mrzla gora ji pravimo. Če bi ti vedela s kakšno zavistjo gleda nanje. Jaz bi se ženil pri njej.“

Z nočjo so prihajale zvezde. Ugasnile so zarje, v tišino so se zagrnile device.

Martin je vstal. „Pojdi, Katarina, žalostne so, nikoli se ne poroče. Zato so tako lepe.“

Katarina je hodila molče in se ga boječe oklepala. Spuščala sta se nizdolu po skalah in ko sta obstala spodaj, jo je vprašal:

„Zakaj si pa ti tako žalostna.“

Imela je solze v očeh. „Nič ni!“

„Le povej, Katarina!“

„Martin, ti me nimaš več rad!“

Začudil se je: „Zakaj praviš tako?“

„Če bi me imel rad, Martin, bi me bil ljubil tam gori!“

Povesil je glavo. „Prav si povedala, Katarina.“ Odkritosrčno ji je gledal v oči. „Hudo me včasih peče. Kdor me ima rad, da bi dal zame vse na svetu, tega se še nisem nikoli spomnil gori v skalah. Brez tebe, Katarina, bi zdaj težko živel, ampak tako te ne bom imel nikoli rad, kot sem imel Lizo, ki je zdaj vzela Gržino. Vzela ga je, poročila se ni in se ne bo nikoli več. Zakaj jaz ne morem imeti rad ljudi, Katarina?“

„Ti imaš samega sebe preveč rad, Martin.“

„Samega sebe? Ne, to ni res. Nekaj drugega je, jaz nisem še nikoli mislil na to.“

Hodila sta med smrekami. Ona je hodila zadaj, iz ljubečimi očmi v njem, ki je stopal zamašljeno, povešajoč glavo.

Tedaj se ji je zalesketala v očeh čudna iskra. V mislih je predlo: „Če bi se zgodilo, potem bi živel z mano. Drugače me kmalu zapusti.“

Če bi se bil obrnil, bi bil opazil pritajeni smehljaj na ustnicah.

Ko sta stopila v kočjo, se mu je privila željno in koprneče.

KINO-PREDSTAVE

CELOVEC

Carinthia

Od 18. do 21. julija:

Gehasst, gejagt, gefürchtet (barvni film)

Peterhof

Od 18. do 21. julija:

Tanz in den Abgrund

KRIVA VRBA

Od 16. do 17. julija:

Kindermädchen wider Willen

VELIKOVEC

Od 16. do 17. julija:

La Habanera

Od 18. do 20. julija:

Neptuns Tochter

Od 7. do 17. avgusta koroški velesejem u Celovcu

Samo še štiri tedne bo trajalo do otvoritve koroškega velesejma, ki bo zrcalo industrijskega, obrtnega in kmetijskega avstrijskega in predvsem koroškega gospodarstva. Letos se bo prvič imenovala celovška razstava „koroški velesejem“ in bo v dnevih od 7. do 17. avgusta 1952. V ospredju letošnjega velesejma bo posebna razstava lesnega gospodarstva „les, njegova predelava in uporaba“, ki bo hkrati prva te vrste v Avstriji. Koroška je v avstrijskem lesnem gospodarstvu v največji meri udeležena, ker znaša eksport koroškega lesa 33% od skupnega avstrijskega izvoza.

V razstavnih prostorih v Hasner-Soli, trgovski akademiji in na prostem bodo razstavljala številna tu- in inozemska podjetja. Zanimanje za razstavo iz vseh gospodarskih področij je živahno, kar dokazuje, da se je letos prijavilo 50% več razstavljalcev v primeri s preteklim letom.

V močnejšem obsegu bodo letos zastopane na koroškem velesejmu inozemske tvrdke. Na podlagi dokončanih pogajanj je za Jugoslavijo sprejet velesejmski kontingent v znesku 2.500.000 šilingov. Avstrija bo v okviru tega kontingenta izvažala v Jugoslavijo mlinске stroje, kmetijske stroje in nadomestne dele, železnino, elektro- in radiomaterial, papir itd. Iz Jugoslavije pa bodo uvažali življenjske potrebščine, sadje, cement, čreva, narodna ročna dela itd.

Na koroškem velesejmu bosta zastopani tudi Italija in Nemčija.

Med kupci se bodo nahajali udeleženci iz vseh avstrijskih zveznih dežel in iz inozemstva. Koroški producenti bodo imeli dovolj priložnosti sklepati nove trgovske zveze.

V okviru razstave bo še mnogo posebnih prireditev in novosti. Zabavni park, ki bo spet na gimnazijskem športnem prostoru, bo nudil raznovrstno razvedrilo.

Avstrijske zvezne železnice in poštne avtorbusne linije so dovolile proti predložitvi velesejmske izkaznice 25% popusta in jugoslovanske državne železnice 50% popusta pri voznih cenah.

Vse priprave za koroški velesejem so tako napredovale, da se lahko pričakuje, da bo velesejem uspel tako, kakor je v interesu pospeševanja koroškega gospodarstva.

O kresu je Katarina zanosila. Vsa se je izpremenila. Tiho je hodila z žarenjem v očeh. Nad Martinom se ni varala, toda bila je pokojna. V topli noči sta sedela pred kočjo in se šalila:

„Ti, Martin, ženin Mrzle gore, katero si pa zbral za najinega sina?“

„Ojstrico! Za Skuto je najlepša in najmlajša.“

Stisnila se je bliže k njemu: „Kaj pa, če ne bo sin?“

„Mora biti! Preveč ima Grintovec nevest!“

Dolgo v noč sta sedela. „Martin, kajne, da me imaš zopet rad?“

Sklonil se je k njej. Toda ona je vedela, da je zanj umrla. On se pogovarja z njim, ki je v njej. Včasih je dolgo premišljal. Zaskrbe jo je.

„Ti se bojiš, da ne bova mogla živeti? Gržina ne bo več sekal. Pravijo, da je veliko izgubil.“

„Katarina, še nikoli me ni zaskrbelo. Že pojdel!“

Njegov molk pa je Katarino vznemirjal. Večkrat je zaman iskala odgovora v skrbi polnem očesu.

Martin je pogosto sredi skal premišljal: „Kako, da nisem tako vesel, kot so drugi ljudje, kadar pričakujejo rojstva. — Zaradi življenja ni ni. — Na Trato? Ne, tja ne morem. Kam?“

(Dalje)